

חדושי

מורנו הגאון
רבי דוב לנדו שליט"א

ענייני הוכחה מתוך הספר העיבוד
לדאות אור

שבת

פרק שני - במה מדליקין

דף כ"א ע"ב

סימן ח בעניני חנוכה^ט

א

בענין חובת אכסנאי בהדלקת נר
חנוכה ובענין ברכה על הדלקה
בבית הכנסת

בהגהות הגר"פ זאו"ח סי' תרע"א
כתב דין חדש [על פי לשון
הרי"ז"ש], לאורח המדליק בנרות בית
הכנסת שוב אינו צריך להדליק באכסניא,
דגופו נפטר בעצמו בבית הכנסת, וצביתו
מדליקין עליו.

ובוונתו כנראה דתרי ענינים איכא
בהדלקת נרות חנוכה, חדא ע"ס
חיוז ההדלקה, ותו חיוז להדליק בביתו,
ולפי זה אכסנאי שמדליקין עליו צביתו ינא
ידי חובת הדלקה דצביתו בהדלקה זו, אלא
ש"ס עדיין עליו חיוז הדלקה דגופו, וזוה
שפיר ינא בהדלקה דצבית הכנסת.

[ואיירי הגר"פ זמי שמדליקין צביתו,
ומכוון במחשבתו שלא לנאח בזה,
עי' סי' תרע"ז ס"ג, וזמשנ"ז ש"ס, אצל
זמי שאין מדליקין עליו צביתו לא איירי,
דאז החיוז להדליק באכסניא. וזשער הציון
מיייתי דברי הגר"פ זפשיטות בלא חילוק
לאורח שמדליק בבית הכנסת אין צריך
להדליק באכסניא, ולא חילק בדברים, והנה
בהגר"פ מזכיר דחילוק יש בדבר. וכנ"ל].

ול"ב י"ל בזה קושית האחרונים זש"ס החכם
זבי דרמו דברי השו"ע אהדדי, דהנה
מקור הדין דמצרכין על הדלקת בית הכנסת
הוא מתשובות הרי"ז"ש, ומזכיר ש"ס דה"ט
דמצרכין על נר בית הכנסת משום דמצרכין
על מנהגא, וכמו שמצרכין על הלל דר"ח
דנמי לא הוי אלא מנהגא, ואם כן למאי
דפסק השו"ע בהלכות ראש חודש סי' תכ"ז
כהרמז"ס דאין מצרכין על הלל דר"ח,

ט. א.ה. בנידון אי בעינן דהשמך והפתילה יהיו שלו יעוין סימן ז' אות א'.

משום דמנהגא הוא ואין מצרכין על מנהגא, ואם כן מאי שנא דפסק כאן בהלכות חנוכה דמצרכין על הדלקת צית הכנסת אף דלא הוי אלא מנהגא.

והשתא אולי יש לומר דאע"ג דהריצ"ש הצדיק המנהג לצרך על הדלקת צית הכנסת משום דדמי להלל דר"ת, היינו משום דכן ס"ל להריצ"ש דמצרכין על הלל דר"ת ואם כן צודאי גם כאן בהדלקת צית הכנסת מצרכין, אך גם להחולקים על דין זה דמצרכין על הלל דראש חודש, מ"מ י"ל דנידון דידן עדיף, דהתם ליכא שום מלוא בהלל דר"ת רק מנהגא, אבל כאן הרי איכא גם קיום מלוא דגופו, ואף דאין החיוב רק משום מנהגא, מ"מ סגי בזה דיש מלוא דגופו שיהא אפשר לצרך עלה. והריצ"ש לא נחית לבאר זאת דלא הו"ל כזה וכנ"ל. ועיין.

בזיהו עיקר חידושי דהגרצ"פ דאיכא תרי ענינים במלות נר חנוכה ז"ע לכ'. דלכ' רק דין אחד איכא בזה, והוא דין הדלקה בציתו, ותו ליכא. ואכסנאי חשיב האכסניא דיליה כציתו, [וכדמוכא כן מדברי הגרצ"פ גופיה דכתב דאי אין מדליקין עליו בציתו אינו יולא ידי חובתו בהדלקה דצית הכנסת, והיינו משום דחייב להדליק באכסניא מדין ציתו, אלא דכשינא ידי חובתו בהדלקה דציתו דהוא מקום דירתו הקצועה תו אין צריך להדליק במקום דירתו שאינה קצועה], ואה"נ מי שאין לו צית כלל פטור מנר חנוכה, שאין החיוב כאמור רק בצית.

והדברים מצוירים בתוס' צקוכה מ"ו א' ד"ה הרואה, דלהכי תיקנו

ברכת הרואה לנר חנוכה, ולא תיקנו כן לשאר מלות, דרואה סוכה או לולב אינו מצרך, משום דיש כמה בני אדם שאין להם צתים ואין צידם לקיים מצוה [וע"ש עוד טעם], ולכ' פשטא משמע דה"ט דאין צידם לקיים מצוה, משום דאין קיום מצוה זו רק בהדלקה בצית ולא במקום אחר. וגם עכ"ל הדבר דאפשר לחלק בהדלקה לצ' מקומות הוא חידוש. וי"ל בזה. (א.ה. עיין להלן אות ב').

הוספה ממק"א

והגה הגרי"ז (בספרו הלכות צרכות) כתב לישב הקושיא דמקשים על הרמז"ס דאין מצרכין על הלל דר"ת ומצרכין על יו"ט שני דגלויות, ואין לומר לרמז"ס כדעת הר"ן דיו"ט שני לא חשיב מנהגא אלא תקנה קצועה שניהגו כמנהג אבותיהם, דדעת הרמז"ס בזה אין נראה כן, אלא דחשיב מנהגא, וכמבואר בהלכות ת"ת דמנדין על יו"ט שני אע"פ שהוא מנהגא, ומשמע דלא הוה תקנתא.

ובתב הגרי"ז דדעת הרמז"ס דאין מצרכין על מנהג לאו משום דלא שייך עלה לשון וציונו, דאפי' בכלל לא תסור ליכא (וכפירוש רש"י צקוכה), דהרמז"ס כתב להדיא בהלכות ממרים דגם המנהגות בכלל לא תסור, (ועיקר דברי הרמז"ס הלכות ממרים דמיייתי שם יעוין צריצ"ש ס' קנ"ה דמיייתי להו עמש"כ קודם ואף מנהגן של ישראל תורה היא, [והרצ עמנו ז"ל כתב הרי הוא אומר על פי התורה אשר יורוך אלו הגזרות והמנהגות שהורו בהם

לרבים כדי לחזק הדת ולתקן העולם,
יעו"ש).

ועי"ב ז"ל חילוק אחר לרמז"ס דאין על
זה שם מצוה רק תורת מנהג, ולכן
אין מצרכין על חצות ערבה ולא על הלל
דר"ח, דאין עליהם רק שם מנהג ולא תורת
מצוה, ומשא"כ יו"ט שני אף שהוא מנהג,
מ"מ הנהוג בו צמחויות בעיקר שמם שם
מצוה עליהם, ללא שאני אכילת מצה כליל
יו"ט שני מליל יו"ט ראשון, ועל כן מצרכין.

ולפי זה יתכן אולי דהדלקת נרות בצית
הכנסת שם מצוה עלה כהדלקת
נרות בצית ואף שהוא מנהגא מ"מ שם
מצוה עלה, ועל כן שפיר מצרכין גם לשיטת
הרמז"ס ועי". (א.ה. עיין בהוספה להלן).

ולדברי הגרי"ז ז"ל הגמ' בר"ה י"ח ב'
דמייתי פלוגתא דאמוראי אי
בטלה מגילת תענית אחר החורבן, ופרכין
אמאן דס"ל בטלה מצרייתא דר"א ור'
יהושע, ותריצין שאני חנוכה דאיכא מצוה,
א"ל אצ"י ותבטל אידי ותבטל מצוה, אלא
אר"י שאני חנוכה דמיפרסם ניסא.

והנה בר"ח פירש דאיכא מצוה דהדלקת
נר, וכן כתבו קמאי וכ"נ מפירוש
רש"י שם להלן. אמנם על פי דברי
הרמז"ס הנ"ל ז"ל דהכי קאמר דשאני
חנוכה דאינה מנהגא כשאר הימים אלא
מצוה וכנ"ל (וילע"ק לשון "דאיכא" יו"ט,
לפי זה הו"ל למימר "דהוי", ולא קשיא
כ"כ). (א.ה. עיין להלן אות ג').

ובעיקר המנהג שמדליקין ומצרכין בצית
הכנסת גם כיום בא"י לכ' ז"ע

לפי מה שכתב הריצ"ש שורש המנהג
וגדריו משום שמדליקין צפנים וליכא
פרסומא ניסא, ועל כן נהגו להדליק בצית
הכנסת לקיים פרסומא ניסא, וזוה לא שייך
האידנא בארץ ישראל.

- יש לדון בהנ"ל אימתי היה תחילת יסוד
המנהג דהדלקה בצית הכנסת, אי
היה כבר בזמן חז"ל, וז"ע בחכס נצי
צפנים, ולכ' האמור לעיל תליא בזה. שו"ר
בחכס נצי ונראה שלא היה בזמן חז"ל.

הוספה ממק"א

ל"שון רבינו מנוח פרק ז' מלולב הלכה
כ"ב. שדצר זה מנהג נציאים הוא,
כלומר שלא היה עיקר תקנתן משום צורך
דבר מעיקרא אלא כך נהגו משום חצות
המקדש ומש"ה אין מצרכין עליה.

ואי קשיא לך הא דאמרינן פרק בתרא
דתענית רב אקלע לבצל חזנהו דהו
קרו הלל ברשא חדש סבר לאפסוקינהו כיון
דחזא דקא מדלגי דלוגי אמר ש"מ מנהג
אבותיהם צדיהם ואפ"ה מצרכין עליו.

תריץ שאני ערבה דכיון ללא הו"א אלא
טלטול בעלמא לא מצרכין למנהג
כזה, אצל הלל ברשא חדש שהוא שצחו של
הקדוש צרוך הוא מצרכין עליה ואף על פי
שהוא מנהג, דומיא דיו"ט שני שאינו אלא
מנהג אבותינו בידינו דהא ידעין בקצועא
דירחא ומצרכין עליו והטעם מפני שהוא
שצחו של הקדוש צרוך הוא ששוצתין בו
ממלאכה והוא פנוי להתעסק בעבודת
השם. ע"כ. וצריך לומר דגם הצרכה על
המנוות הנוהגות בו מצוה ומרור וסוכה
שייכי בזה דהכל בחדא מחתא מחתינן.

וי"י לפי זה דגם הדלקת הנרות בחנוכה
צבית הכנסת שהיא לפרסומי ניסא
הו"ל כהלל שהוא שצחו של הקצ"ה ועל כן
שפיר מצרכים. ועי' השגות ראצ"ד סוף
הלכות ברכות.

ב

בענין ברכת שהחיינו בחנוכה

במ"ב סי' תרע"א ס"ק מ"ה מיייתי בשם
השערי תשובה דמי שצרך שהחיינו
בהדלקת צית הכנסת שוב אינו מצרך
שהחיינו צביתו, אם לא שמוציא אשתו וצניו.

ול"ב יל"ע דמצינו להלן בהלכות מגילה סי'
תרצ"ג ס"א דדעת הרמ"א שם
דמצרכין שהחיינו על קריאת מגילה ביום אף
שכבר צרך צלילה משום דעיקר מצותה
ביום. והנה הדברים ק"ו, ומה התם שיש
חיוצ לקרוא צלילה אעפ"כ כיון דעיקר
החיוצ ביום מצרך שהחיינו, הכא בהדלקה
צבית הכנסת אינה אלא מנהגא כל שכן
שיצרך על הדלקה דחיוצא צביתו עוד פעם
שהחיינו.

ואו"י יש לחלק דשאני התם דעדיין לא
הגיע זמן החיוצ ומשא"כ כאן כבר
הגיע זמן החיוצ ולהכי פוטר שהחיינו של
הדלקת צית הכנסת. אף ז"ב.

והנה בהגהות הגרצ"פ שם כתב דין חדש
[על פי לשון הריצ"ש] דאורח
המדליק בנרות צית הכנסת שוב אין צריך
להדליק באכסניא, דגופו נפטר בעצמו צבית
הכנסת וצביתו מדליקין עליו.

ובוונתו כנראה דמרי ענינים איכא
בהדלקת נרות חנוכה, חדא ע"ס

חיוצ ההדלקה, ותו חיוצ להדליק צביתו.
ולפי זה אכסנאי שמדליקין עליו צביתו ינא
ידי חוצת הדלקה צביתו בהדלקה זו אלא
שיש עדיין עליו חיוצ הדלקה דגופו וצוה
שפיר ינא בהדלקה צבית הכנסת.

והנה לפי זה י"ל צנ"ד דכל הדלקה
צבית הכנסת שם הדלקה דמאז
עלה, אלא שאינו ינא צה ידי כל חוצתו,
שהרי חייב עדיין להדליק גם צביתו. ונלכ'
גם מי שעדיין חייב להדליק צביתו, מ"מ חלק
זה של המאז כבר ינא, (מיהו אינו מוכרח).

ול"ב כיון שכבר צרך שהחיינו על מאז זה,
אף שלא צרך על כל שלמותה, סגי
בזה לענין האי דינא דשהחיינו, ותו אין צריך
לצרך על מה שעדיין לא ינא ידי חוצתו.
(א.ה. עיין לעיל אות א').

ובעיקר הקושיא מלקמן הלכות מגילה
לכ' י"ל באופן אחר, והיינו על
פי מה שכתב בשער הציון לקמן סי' תרע"ו
ס"ג בשם המאירי, דגם מי שאי אפשר לו
להדליק ואינו רואה נרות מ"מ מצרך
שהחיינו, והיינו על ע"ס זמן חנוכה שנעשו
בו נסים.

והשתא יש לדון אי צ' ענינים הם שהחיינו
על היום ושהחיינו על המאז, או
דלמא י"ל דכולה חדא ענינא הוא (דכל תקנת
שהחיינו היתה על היום, אלא שנקבעה על
הנרות, ואף דהיה לכ' ראוי לקבוע גם על
הנרות דלא גרע ממאז בעלמא, וכמו ששאר
יו"ט דמצרכים גם על המאז שצדק, אף
שמצרכים גם על היום מ"מ י"ל) דשאני נרות
דלא הוו ככל מאז בעלמא דכל ענינם הוא
לפרסומי ניסא ואם כן הוו מע"ס גדר היום.

- (הוספה. עי' תוס' ר"ה י"ח ז' ד"ה וירד. ויל"ע לפי זה בהאמור כאן וכן בהאמור להלן (א.ה. אות ג') דיתכן דגם השתא ז' ענינים הם).

ולפי זה יש לומר דמי שצרך צבית הכנסת ילא כבר ידי חובת שהחיינו דהיום ושוב אין צריך לצרך שהחיינו כשמצרך צביתו.

ואפי' ציום א' כשמדליק קודם לכן [לשיטת הסוברים כן, וכשחל בשבת הרי מדליק לפני השקיעה] מ"מ י"ל דכבר צעת ההדלקה חל עליו כבר דין חנוכה על ידי ההדלקה [ויל"ע לענין תענית, ונפ"מ לחתן המתענה ציום חתונתו שיפסיק אחר הדלקת הנרות. וי"ח].

ועוד י"ל צוה דהא גופא שמצרך על פרקוס הנס הו"ל צרכה על ימי הנס. ועוד י"ל צוה כעין סדרת תוס' סוכה מ"ו א' (ד"ה נכנס) דס"ל דצרכת שהחיינו על עשיית סוכה פוטרת גם שהחיינו דיו"ט ומשום דסוכה מחמת חג אחיא סברא דזמן דידה אע"פ שהוא צחול פוטר זמן דחג. וכעין זה י"ל דזמן דמאות נר חנוכה דאחי מחמת חנוכה פוטר שהחיינו דחנוכה עצמו, [ואף להחולקים על תוס' י"ל דנד"ד עדיף]. (א.ה. עין להלן אות ג').

הוספה ממוק"א

ובתב עוד צמ"צ דאם מדליק להוציא אשתו וצני ציתו שפיר מצרך צצילס. ולכ' כיון דצצילו ליכא שהחיינו אם כן הו"ל הפסקה בין צרכת המאות להדלקה, וי"ל כיון דשייכי אינהו בהדלקה זו שפיר דמי.

ומצינו צצאר היטב סוף סי' תרע"ג דמהרש"ל צרך על מנורת כסף חדשה שהדליק צה צלילה צ' שהחיינו, ולכ' לא שייך כלל לצרכת הנרות, וכן לצרכת היום, וצודאי שהמצרך פעמיים ציום שהחיינו הוה צרכה לצטלה, וכמו שכתב ריב"ש סי' תק"ה, יעו"ש, ואם כן מה איכפת לן שיש לו מנורה חדשה.

ועיי' למהרש"ל מי שיש לו כוס כסף חדשה צו' של פסח אטו יצרך צקידוש שהחיינו משום הכוס. ויש לחלק צוה. - (נר חנוכה יל"ד מהוספה בכל יום - ולא דמי להנ"ל. - כל יום נס - מנורה הוה לצורך הדלקה וגם שמחתו היא צה ומצרך על השמחה השיכת להדלקה, ואין כאן הפסק).

ג

בענין אי יש חובת שמחה בחנוכה

בפור' ושו"ע או"ח ריש סי' תר"ע נפסק דחנוכה אסור בהספד ותענית אצל לא קצעים למשתה ושמחה.

אך אין הדבר מוסכם. דצרמז"ס כתב (ג') א', ומפני זה התקינו חכמים שצאותו דור שיהיו שמונת הימים האלו שתחילתן מליל כ"ה צכסלו ימי שמחה והלל ומדליקין צהן הנרות צערצ וכו'. וכ"ה צתוס' תענית י"ח ז' שיש מלות שמחה צחנוכה.

ובישי"ש פ"ז דצ"ק סי' ל"ז כתב דהיינו דקאמרינן צגמ' ועשאו יו"ט צהלל והודאה ש"מ דקצעו יו"ט למשתה ושמחה. ומייתי שכן הוה צמגילת תענית. והנה לשון תוס' תענית הנ"ל דאי אחנוכה ואפורים אינו יכול להתענות דיום משתה

ושמחה כתיב. ולשון כתיב דקאי נמי
אחנוכה הכוונה למגילת תענית, שהיתה
כתובה עוד מקדם, ועי' חולין קכ"ט ז'
שכן כתוב במגילת תענית. וכן הוא
בראצ"ה א' קל"ו וימי משתה ושמחה
כתיב בהן בחנוכה ופורים (כן גירסת
הכ"י). - מרדכי שבת פ"ב סי' רע"ט.

ולבי יש לבאר בזה גמ' ר"ה י"ח ז'
דפליגי שם אמוראי אי בטלה מגילת
תענית אחר החורבן או לא בטלה. ופירש
רש"י בטלה מגילת תענית ימים טובים
שקבעו חכמים על ידי נסים שאירעו בהם
ואסרום בתענית ויש מהם אף בהספד
וכתבום במגילה אחת חילין יומיא דלא
להתענא בזהו וכו' עכשיו שחרב הבית
בטלו.

ואקשינן על מאן דאמר בטלה מתיב ר"כ
מעשה וגזרו תענית בחנוכה
וירד ר"א ורחץ ור' יהושע וסיפר ואמרו
להם נאזו והתענו על מה שהתעניתם. אמר
רב יוסף שאני חנוכה דאיכא מצוה, א"ל
אזיי ותיבטל אידי ותיבטל מצוה, אלא
אמר רב יוסף שאני חנוכה דמיפרסם ניסא.
ופירש ר"ח שאני חנוכה דאיכא מצוה
הדלקת הנר. וכן פירשו שם שאר קמאי.
(וע"ש בפירוש רש"י ד"ה דמיפרסם ניסא על
ידי שנהגו זו המצוה).

ולבי היה מקום לפרש הגמרא בענין אחר,
והוא על פי דברי תוס' שם שהקשו
מ"ט לא הקשו בגמרא על מ"ד דבטלה
ממתי' שם דתנן שהשלוחין היו יוצאין על
כסלו מפני החנוכה (ואיירי שם אחר
החורבן), ותירצו וז"ל, ממתי' דעל כסלו

לא הו"ל לאקשווי דלעולם לא חשיב יו"ט
ואפ"ה מדליקין נרות זכר לנס.

והקשה שם הרשב"א ואינו מחזור בעיני
דאם איתא דאידי בטלה אף
מצוה נמי בטלה וכדאמרינן הכא אר"י
שאני חנוכה דאיכא מצוה כלומר ואי אידי
בטלה אף מצוה בטלה, והילכך לא
מבטלינן אידי כי היכי דלא תיבטל מצוה,
ואמרינן תו ותיבטל אידי ותיבטל מצוה,
דאלמא אי אפשר דתיבטל אידי ולא תיבטל
מצוה, דאם איתא לימא ליה ותיבטל אידי
ולא תיבטל מצוה. ועו"ש שכתב דרך
אחרת בישוב קושית התוס'.

[הוספה במוק"א. וביאר שם הריטב"א
דרב כהנא דמותיב לית ליה
כסדרת ר"י ואזיי דתלוין זה בזה מצוה
הדלקת נרות ואיסור הספד ותענית אלא
ס"ל דיתכן דלא תליין זה בזה דהא בטל והא
לא בטל ולכך לא הקשה ממתי'].

והגה להנ"ל יתכן לפרש פירוש אחר בגמ'
על פי השיטה הנ"ל דאיכא מצוה
שמחה בחנוכה. ולפי זה י"ל דב' תקנות הן
בחנוכה דין יו"ט שבו תלוים השמחה ההלל
והודאה [היינו הזכרת על הנסים] ומצוה
הדלקת הנרות שהוא דין אחר. וכוונת
הגמרא שאני הכא דאין חנוכה כשאר ימים
טובים במגילת תענית שהם קביעת יו"ט
בלבד דלא להתענא ולא למספד ולכן
אמרינן דבטלו אחר החורבן. ומשא"כ
חנוכה אית בזה מצוה שמחה והיא האוסרת
להתענא ולמספד בזהו, ומצוה לא
מבטלינן. וכן לענין הלל והודאה, ואזיי
הקשה על זה ותיבטל אידי ותיבטל מצוה,

דאף דמנא לא מצטלין מ"מ אס יתצטל
כל היו"ט של חנוכה ממילא תצטל מנא
והא לא חשיב ציטול מנא.

[הוספה ממק"א. ולכ' יש לדון בזה דלקמן
בסוף הסוגיא (י"ט ז') מייתין
פלוגתא דתנאי ר"מ ור' יוסי ר"מ ס"ל דלא
צטלה ור"י ס"ל דצטלה, ומסקינן והלכתא
צטלו והלכתא לא צטלו, ומקשינן קשיא
הלכתא אהלכתא, ופרקינן לא קשיא כאן
בחנוכה ופורים כאן בשאר יומי.

ויעז"ש בטורי אבן דמדאמרינן והלכתא
והלכתא משמע דתנאי פליגי
בחנוכה ופורים. והתינח פורים הכוונה של
זה בזה ושל זה בזה אך חנוכה הרי לעיל
אקשינן עלה מצרייתא, ותיירך דהשתא
דפלוגתא דתנאי היא לא קשיא, דצרייתא
לעיל אחיא כר"מ ס"ל ור' יוסי פליג וכן
ס"ל להאי מ"ד כר' יוסי.

והנה נמנא לפי זה דלר' יוסי דס"ל
דצטלה מגילת תענית גם לחנוכה
לא תהא מנא הדלקה אחר החורבן דהא
בין ר"י בין אב"י ס"ל דתלי זה בזה, וזה
דבר תימא, והרי ודאי הלכו שלוחין
וכמבואר במתני' ולא מסתבר דפליג בזה
ר' יוסי.

וצי"ל כמו שכתב בטורי אבן מגילה ה' ז'
דחנוכה אגב פורים נקט' אבל
לעולם לא נחלקו בחנוכה, אך להמבואר כאן
בטורי אבן ז"ב. ע"כ.]

והנה בכל האמור דיש בזה ז' דינים יתכן
גם לדידן דלא צטלה חנוכה דיש
בזה ז' ענינים. דהיינו כל ענין היו"ט

דחנוכה הוא ענין צפני עזמו ואינו קשור
להדלקה.

ויתבן דנפ"מ לענין אחר הדלקת הנרות
ביום א' דחנוכה, דעדיין אינו יו"ט
עד הלילה אף שמדליקין קודם, ויהא שרי
אז להספיד ולהתענות, ונפ"מ לחתן ביום
חתונתו דצעי להשלים התענית. (ענין תענית
במקנת היום יל"ע מגמ' סוף פ"ג דעירובין.
וכל"ע שם).

ובודאי דאין אז חובת הזכרת על הנסים
למי שאוכל אז [והרי מי שמתפלל
אז מנחה אין מזכיר על הניסים, (ועי' רמ"א
סי' תרע"א ס"ז, וי"ל דלא שייך לומר אז על
הניסים שלא נעשה אז הנס, אך לא יתכן שהרי
ברכה על הנרות מצרכים בזמן הזה)]. ומ"מ
מהני אז השהחינו בהדלקה על היו"ט
דחנוכה [עי' שער הציון תרע"ו ג'], וכעין
שהיינו צעת עשיית הסוכה דמהני ליו"ט
שדנו בזה הפוסקים. (לחידודא. אבל הלל אי
אפשר לומר אז). (א.ה. עין לעיל אות ז').

והנה יש לדון עוד צביאור לשון הגמרא
שאני חנוכה דאיכא מנא, והוא על
פי דברי הגרי"ז (בספר חי' מרן רי"ז הלוי
הלכות זרכות), שכתב צביאור לשון
הרמב"ם פ"א מהלכות ממרים הל"ב וז"ל,
אחד דברים שלמדו אותן מפי השמועה וכו'
ואחד דברים שלמדו מפי דעתם באחת מן
המדות, והן הגזרות והתקנות והמנהגות,
כל אחד מאלו השלשה דברים מנא עשה
לשמוע להן והעובר על כל אחד מהם עובר
על לא תעשה, הרי הוא אומר על פי
התורה אשר יורוך אלו התקנות והגזרות
והמנהגות וכו' עכ"ל וכתב עלה הגרי"ז

לדעת הרמב"ם דין מנהגות הוא ככל דברי סופרים שנאמר בהם מצות לא תסור לשמרם ולקיימם, אלא דלאו תורת מצוות זהו ולכן אין מצרכין עליהם. יעו"ש בכל דבריו.

[ועיי' תשובות הריב"ש סי' קנ"ה וז"ל ואף מנהגן של ישראל תורה היא והרב עמנו ז"ל כתב (פ"א מממרים) וז"ל, הרי הוא אומר על פי התורה אשר יורוך אלו הגזרות והמנהגות שהורו בהם לרבים כדי לחזק הדת ולתקן העולם ע"כ].

ולפי זה יש לומר דזו כוונת הגמרא שאני חנוכה דאיכא מצוה היינו דלא הוא מנהגא כשאר הימים דמגילת תענית, אלא הווי מצוה ומצוה לא מצטלינן, ואצ"ל הקשה דאם תיעקר כל התקנה אין כאן ציטול מצוה. אך קשה קצת לפי זה הלשון דאיכא מצוה והול"ל דהויא מצוה. וי"ל. (א.ה. עיין לעיל אות א' בהוספה הראשונה).

ד

בענין מדליקין מנר לגר

רא"ש סי' ז'. וי"ל דמספקי"ל וכו' או לא. וזה מיושב כל מה שנתקשה הרא"ש, דכיון דיתכן דל"ה תיוצתא גמורה שפיר מצטלינן למיבצי אליבא דשמואל, וממילא אין סתירה למאי דעבד רבה, וכל זה לאיבעיא דגמ' דסמיך אדלעיל ולא צא לחדותי מילתא חדתא, ולכן הוה קשיא מהא דעבד רבה. אבל ר"ה צריה דר"י שפיר איכא למימר ציה דפליג אדלעיל. וגם על רב ושמואל גופייהו יתכן דפליג, אלא דהא

לא יתכן ליחס לו פלוגתא רק צמה שנכנס במכוון דבריו. ופשוט.

והנהגה אי הוה קים לן דרב ושמואל פליגי בצווי מצוה ובאכחשו מצוה לא פליגי היה על ר"ה צריה דר"י תחילה לפסוק כרב בקינסא וממילא גם מנר לגר אסור אי הנחה עושה מצוה. ודבר זה לא נתפרש בדברי ר"ה צריה דר"י. דבדבריו ליכא רק התיחסות למנר לגר ותו לא. ומשמע לפי זה דבקינסא מצטלינן למימר דלכו"ע אסור ורק מנר לגר פליגי רב ושמואל.

והשתא דנחתינן להא דמצטלינן למימר דלא פליגי רק מנר לגר ובקינסא גם לשמואל אסור יש לדון צמה פליגי. והא דא"י דליכא למימר דפליגי אי הנחה עושה מצוה או הדלקה מצוה, דאם כן הו"ל לפלוגי בעלמא בדבר זה בכללותו ולא בתוצאת הדין בלבד אי שרי מנר לגר.

וגם אין לומר דע"כ תרומיהו ס"ל הדלקה עושה מצוה [דאי הנחה עושה מצוה הו"ל מנר לגר כמקינסא לקינסא] דאם כן לצד זה נפשוט צע"י מנייהו דהדלקה עושה מצוה [ובגמ' פשטינן אף מאמוראי בתראי], ומאי קאמר ר"ה צריה דר"י חזינן וכו', הא כיון דנחתינן השתא דבקינסא אסור לכו"ע ולא פליגי אלא מנר לגר תפשוט דהדלקה עושה מצוה.

ועיי' ז"ל דהכי קאמר ר"ה צריה דר"י אי הדלקה עושה מצוה וכן ס"ל לרב ושמואל אם כן הילכתא כשמואל דשרי, ואי הנחה עושה מצוה ונימא דאינהו לא נחתי לסברא זו דהנחה הוה כקינסא ולכן לא

כה"ג לאו שפיר דמי, [ול"ע צפוסקים], אי
צגפרור איתא נמי האי ענינא, וכנ"ל.

ו

בענין קריאת התורה בחנוכה

בגמ' ב"ק פ"ג א' אמרינן דעזרא תיקן
שהיו קוראים ב' וה'. ואקשינן,
והא מעיקרא תקון, דתניא וכו' עמדו
נביאים שצנייהם ותיקנו להם שהיו קוראים
בשבת ב' וה'. ותרינן, מעיקרא תקנו חד
גברא ג' פסוקים, אי נמי ג' גברי ג'
פסוקים וכו'.

והגה צטורי אבן מגילה כ"צ הבין שיש
כאן ב' תירושים חלוקים, דאז כך
תיקנו, או כך תיקנו. וכתב דפליגי תנאי
התם במגילה בהגן ב' תירושים יעו"ש.
[ויל"ע בדבריו שם כ"ד א'], אמנם במאירי
ב"ק שם משמע דאין כאן ב' תירושים
חלוקים, אלא התקנה היתה על שניהם,
ומצי למעבד או הא או הא.

והגה יש לדון בזה (וכן צעלמא דכותה)
האם על ידי התקנה של עזרא
דתיקן ג' גברי וי' פסוקים נחצטלה התקנה
הראשונה, או דלמא תקנתא קמייא
במקומה עומדת אלא נוספה תקנה חדשה.

ונפ"מ בגוונא שאי אפשר לקרות ג' גברי
רק חד גברא אם חייבים לקרות
חד גברא, או דלמא כיון דלתקנה צתרייא
בעינן ג' גברי מעכצ'.

[הוספה במוק"א. והנה אף אי נימא
דצטלה תקנה ראשונה היינו רק
כנד"ד דהיינו חיוצי מנאות דאזלינן צת

פליגי רק מנר לנר, מ"מ איהו, ר"ה צריה
דר"י, ס"ל צהאי מילתא דהנחה עושה
מנזה דהו"ל כקינסא ואסור.

ובז"מ יל"ע בזה כיון דלא קים ליה לר"ה
צריה דר"י צמאי פליגי וכיון
דפשיטא ליה דצברא מוכחת היא דהנחה
עושה מנזה הו"ל כקינסא, מהיכ"ת נימא
לדידיה דרב ושמואל יפלגו עלה, ואם כן אי
קושטא דהנחה עושה מנזה ע"כ דפליגי גם
צקינסא ופליגי בצווי מנזה. וי"ל.

במדומה דיש מקום לומר לאידך גיסא
דלכו"ע לית להו סצברא דצווי
מנזה ופליגי רק בצכחושי וצווי ליכא. ול"ע
צסוגיא.

- ראיתי לפו"ר צחי הגרמ"ה צסוף
המסכתא. וכמדומה דצעיקר
הדברים הוא כהנ"ל, ול"ע שם היטב.

ה

הגפרור צהיותו שרוף צחלקו והוא דולק
צאותו חלק שרוף, וע"כ מפני
שעל ידי מגעו צפתילה נשאב לחלק זה
(שהוא יצש וחס) מהשמן צצפתילה, ואולי
הוא כמעצה הפתילה צפתילה נוספת טרם
נדלק רוב היוצא, שהרי אין לגפרור הדולק
[צחלקו השרוף] עץ לדלוק מכוח עצמו רק
מהשמן צצנר. (ומה שמחזיק צידו הפתילה
הנוספת, או צנד"ד הגפרור, לכ' ל"מ לזה
כלום, והו"ל כמסיר הנר לפני הדלקת רוב
היוצא). ועי'.

יל"ע צדין ליטול מאש צצנר לקיסם על
מנת להדליק אותו נר צעצמו, ואי

תקנה בתרייתא בכל ענין אבל לענין דינים כגון דיני טומאה וכיוצא י"ל דתקנתא קמיייתא קיימת גם עתה.

ובגזון שיטת ר"ת בתוס' זכ"ד, דב' תקנות היו באוכל אוכלין טמאין. חדא, גזירה קדמונית שהאוכל כחצי פרס אוכלין טמאין נפסל גופו מלאכול בתרומה ואינו מטמא תרומה במגע, ואח"כ, גזירה די"ח דבר שהאוכל כצינה אוכלין טמאין נפסל גופו אף לטמא במגע, ולכאורה גם עכשיו, אחר גזירת י"ח דבר, אכתי גזירה קדמונית קיימת, דמאן ביטלה לגזירה זו. (א.ה. עיין שיעורים והערות על סדר הדף אות ו'). ע"כ.]

ולצד זה דתקנתא קמיייתא במקומה עומדת וחייבין לקרות חד גזרא, אם כן גם חיוצ ברכה יש, ונמנא דקורא יחיד שקרא ג' פסוקים בברכה לא הויא ברכה לבטלה.

עוד יש לדון דלתקנתא קמיייתא יתכן דשפיר דמי לקרות גם ב' קרואים לכל אחד ג' פסוקים, ולא הוה צוה כלדידן דאין מוסיפין על הקרואים.

והנה בתשובות הגרע"א מהדורה תנינא סי' מ' כתב דקראו בתענית לכהן שאין מתענה דלדעת הט"ז ברכתו לבטלה, וכתב עלה הגרע"א דגם קריאתו לבטלה, [ולא אמרינן דסגי בג' קריאות, עי' תוספתא מגילה פ"ג ה"ו דבית הכנסת שאין בהם אלא אחד שיקרא עומד וקורא ויושב ועומד וקורא ויושב אפי' ז' פעמים, וע"ש במנחת צבורים דהיינו בזמנים שהעולה עצמו הקורא, ובזמן התנאים שהא' מצרך לפניו והאחרון לאחריה, ואם

כן הכ"נ בנד"ד ליחשבז וליסגי בג' הקריאות, ואף דהש"ס הקורא אינו יושב מ"מ היכרא להפסקה איכא, די"ל דבזמננו מתיחסת קריאת הש"ץ לעולה [גם אם אינו ראוי] ואין הש"ס אלא משמיע קריאתו של העולה לרבים, מיהו ז"צ. ויל"ע בפוסקים לענין דכשהעולה שותק ואינו קורא דחשיב ברכה לבטלה, עי' שו"ע קמ"א ד', ובצאור הלכה. (אי נימא דחסר מנין קרואים). וכל זה ז"צ. ול"ע.]

ובתב הגרע"א דכיון דאין ג' קרואים [לדעת הט"ז] קרוב הדבר שגם ברכתם לבטלה שלא עשו כתיקון חז"ל לקרות ג' קרואים.

[הוספה במוק"א. וכתב שם דאי נימא דהוה ספיקא דדינא [ומשום דניחוש להפוסקים דמהני קריאת מי שאינו מתענה] יקראו ג' אחר כך, דבכה"ג אין הברכה לבטלה, ויעו"ש מה דמסיק].

והנה נראה שם מדברי הגרע"א דטעמא דלא יקראו שניים הוא רק משום חשש ברכה לבטלה, אבל בלא זה עדיף טפי שיקראו רק שנים. אף דלכ' מסבירא נראה דעדיף שיקראו ג', דבקריאת ב' אולי לא ילאו ידי חובת קריאת התורה, מ"מ שז ואל תעשה עדיף מלקרות עוד אחד. ועי'.

ולצדג"ל דתקנה קמיייתא במקומה עומדת ומנהי גם ב' קרואים שיקראו כל אחד ג' פסוקים, וכנ"ל, אם כן אין הקריאה הראשונה שהיתה שלא כהלכתה מעכבת את האחרות. (ולכ' גם בעלמא באופן ששייך לקיים תקנת עזרא דג' פסוקים וקרא רק ב' לא חשיב ברכה לבטלה, אלא שלא ילא ידי חובת

תקנת עזרא ונריך לחזור ולקרוא, וי"ע צסי' קל"ז ס"ד ובאחרונים. ויש לחלק בזה. ול"ע).

והנהגה בשו"ע או"ח ריש סי' תרפ"ד מוצא המנהג שנהגו ביום א' דחנוכה להתחיל בצרכת כהנים. וכתב צמ"צ בשם הפרי חדש דכהן יקרא עד לפני המשכן או עד חנוכה הנשיאים, אבל הנוהגים לקרות רק עד סוף צרכת כהנים [ואני אצרכם] הוא מנהג בטעות, דקריאת חנוכה היא בנשיאים, ונריך לבטל מנהג זה. ובפרי חדש בפנים מבואר בזה דקרוצ להיות צרכתו לבטלה, ויעו"ש דמייתי משכנה"ג דס"ל דמהני, ובספר מאמר מרדכי כתב לישב המנהג, יעו"ש.

והנהגה אם נדון דבר זה לספק תליא בהנ"ל, והיינו אם הכהן צריך צרכת אחרונה אחר שקראו צרכת כהנים, דלתקנת עזרא צעין ג' קרואים, ואי אפשר להוסיף מספק שמא יאל ותהא צרכת הג' [מהאחרים שאחריו] לבטלה, וזהו לחודייהו ל"מ שמא לא יאל בקריאת הכהן ותהא צרכתם לבטלה.

אך להאמור דתקנה קמייתא במקומה קיימא גם השתא, מהראוי לקרות אחר כך רק צ' קרואים, ואין כאן חשש לצרכת לבטלה, וגם לא חשש להוסיף על הקרואים [דשכז ואל תעשה עדיף], וכנ"ל מדברי הגרע"א. [ויל"ע שם בפרי חדש, וכמדומה דיש שם (צדפוס שלפני) ט"ס].

נביאים שצדור המדבר לקרות ג' פסוקים אחד גברא. אבל בחנוכה שהייתה אחר עזרא, י"ל דתקנת קריאת התורה לא הייתה אלא לפי מה שתיקן עזרא, ובפחות מג' קרואים לכל אחד ג' פסוקים לאו כלום הוא.

אבל כמוצן דאין הכרח צדבר, דיתכן דתקנתא קמייתא הייתה ביסוד חיוב קריאה דבכל קריאה שתהא סגי צ' פסוקים אחד גברא, וגם צהנך שיתחדשו אחר כך.

ואי נימא דלא כסברא האחרונה אלא דמה שנתקן אחר עזרא אינו אלא כפי תקנת עזרא, מ"מ יהא נפ"מ בחנוכה עצמו. דהיינו אי חייל יומא קמא בימים שאינם צ' וה' ליכא קריאה רק ג' פסוקים לכל גברא וג' גברי. אבל אי חייל בימים צ' וה' דאז היתה תקנת הנביאים לקרות, ואף שצחנוכה קורין פרשה אחרת, מ"מ עיקר תקנתם גם עלה קאי שלא יעברו ג' ימים בלא קריאת תורה, וסגי בכל קריאה. (ויל"ע צמ"צ תקס"ו י"ט לענין עלית מי שאינו מתענה צתענית שחלה ביום צ' וה' בשחרית. יעו"ש). ואם כן נתקיימה בזה תקנתם, ולפי זה גם לגבי הכהן מהני ולא הוה צרכתו לבטלה, ויש לדון בכל זה.

?

בענין היה תפוס נר חנוכה ועומד

בגמ' דף כ"ז צ', היה תפוס נר חנוכה ועומד לא עשה ולא כלום, ש"מ הנחה עושה מנחה [ודחי לה התם]. ולכ'

הוספה ממוק"א

אמנם אולי יש לדון דכל זה בקריאות שהיו לפני עזרא, דאז חייל תקנת

הוא ענין פרטי בחנוכה דלא חשיב הנחה כה"ג, אמנם יש לדון לאידך גיסא דלא מתצעי דלא הוה הנחה אלא יש כאן מעשה כסדר.

ושמיעתי חקירה במחזיק קדרה מערב שבת על האש אי יתחייב על שול בשבת. וה"ה דיש לחקור במחזיק אש ואחר מקרב הקדרה עליה וכן במצעיר. ויל"ע אולי גם בנר חנוכה כן לענין הדלקה. ודו"ק ב' שהדליקו אי יא.

(והנה נורה זו של צישול יש לדון אי חשיב צישול. ודו"ק משביתת כלים לענין קדרה דאמרינן דף י"ח ב' דחשיב צישול. ולכ' לאו טעמא משום דצבלי איתעביד הציסול, אלא משום דצבלי הכלי לא היה מתצטל, וכן י"ל שם במחתה ושא"ר הכלים דאירי שם. מיהו כמדומה ברוקח הוצא צבית יוסף רמ"ו כתב לא כן. יעו"ש לענין העגלה וע"ש לענין הספינה). (א.ה. עין סימן ז' אות ב' סק"צ).

והנה בחזו"א כתב כעין זה ליצב קושית הגרע"א על הא דניקף חייב במסייע, והא כשיושב אינו מסייע, ותירץ דהחזקת הגוף במצב משונה מהרגלו הו"ל כמעשה. ויעו"ש עוד. (א.ה. עין סימן ל"ח אות ד').

ח

בענין זמן חנוכה המזבח בחנוכה

בגמ' הוזכר נס חנוכה שהיה מכ"ה כסלו אך לא הוזכר אימתי גברו צית

חשמונאי על היונים, אבל ברמב"ם פ"ג איתא דגברו ואיכדוס בכ"ה יום לחודש כסלו ונכנסו להיכל וכו'.

ומקשים שם דאם כן היתה תחילת ההדלקה צליל כ"ו, ובספר מעשה רוקח הקדמון שם כתב דביום כ"ד בתחילת ליל כ"ה סיימו המלחמה וצוריות גדול ונורא (כך הוא לשונו) חפשו אחר פך שמן הטהור להדליק המנורה. יעו"ש. [ואריך לומר דאף שזמן ההדלקה הוא בין הערבים, מ"מ היא כשרה גם כל הלילה, עי' מנחות פ"ח ב' לענין נר שבת, ועי' חזו"א מנחות ל' ז'].

ואכתתי יל"ע הא חנן בתמיד פ"ו דמדליקין המנורה מעלי המערכה שעל גבי המזבח, וציומא מ"ה ילפינן לה מקרא. ונהי דאפשר לסדר מערכה גם צלילה עי' יומא כ"ז ב' [וגם המערכה שממנה מדליקין. ובר מינה הא אפשר ליקח גם ממערכה גדולה כשאין מערכה זו עי' יומא ל"ג א']. וכל"ע בזה] ויש שיטה בתוס' דרק צלילה כשרה, אך הרי לא היה המזבח אז כשר, וכדתנן במדות (פ"א משנה ו') שגנוז בני חשמונאי אצני מזבח ששיקצום אנשי יון ונפסל המזבח להקרבה, עי' סוגיא דע"ז נ"ב ב', אם כן לא היה להם מזבח. ואולי אין ההדלקה מעלי המערכה מעכצת ויל"ע מסוגיא דדף ל"ג א' הג"ל. ונ"ת.

ביהיו י"ל שסתרו צוריות המזבח ואפי' חלק ממנו, והיה מקומו כשר להקטרה, עי' זבחים נ"ט א' ב' לענין מזבח שנעקר, ובתוס'.

מיהו אין הדבר מוסכם, דהתם בגמ' איירי לענין מוצח הפנימי ויעו"ש בלקוטי הלכות [ועי' משכ"ע בחזו"א י"ז ב'].

ויעוד יל"ע ממה שכתב רמז"ן במלחמות בע"ז שם אהא דאמרינן דהמוצח נתחלל ומשום טעמא דכחו פריצים ויחללוה וכתב שם ברמז"ן דכל המקדש נתחלל, ואם כן בודאי שנתחלל גם מקום המוצח ובעי קידוש מחדש.

מיהו לא שמענו כזאת ורק חילול ההקדש הוה דנעשה הכל חולין אך לא נתחללה קדושת המקום וכשרותו להקרבה דהא קיי"ל קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא אע"ג דכחו פריצים בחורבן הצית, [ויל"ע בלשון רמז"ן מכות י"ט אליבא דר' יוסי דבטלה קדושת המקדש הוא משום דכחו פריצים, ואם כן מהאי טעמא ליבעי מקדש בימי חשמונאים שוב קידוש כימי שלמה ועזרא ולא שמענו זאת] ואם כן אפשר לעשות מערכה במקום שנתלו [ואפשר להקדיש המקום אי בעי גם להקדישו].

מיהו אי נימא דבעי מוצח עצמו למערכה ואין זמן בו כלילה גם בזריזות נפלאה לבנות מוצח חדש של ל"ב על ל"ב אמות בגובה י'.

ותו הרי במגילת תענית פ"ט איתא דמוצח שבנו אז היה במשך ח' ימים [ויל"ע שם בכל הענין וכמדומה דאינו כגמ' דידן ולע"ה שם]. מיהו הא גופא ל"ב אמאי נשתהו כל כך הא כל יום בעי מוצח

להקרבת הקרצנות תמידין (ומוספין ציוס שיש מוסף).

מיהו ברמז"ס פ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה י"ז איתא דאין המידות מעכבות במוצח וסגי באלה על אמה צרום ג'. ואולי בנו אז מוצח קטן כזה לצורך (ואחר כך הרחיבוהו והגביהוהו), ומוצח זה עשו במהירות נפלאה אז בתחילת הלילה (ואף דאין צנין מקדש כלילה י"ל דרק מקדש אין צונים אבל מוצח שפיר דמי וכן ראיתי בשם ספר ערוך לנר סוכה מ"א א'), ונתמעט עוד קצת מומן הנס כלילה א' ואין צרך כלום.

- המוצח הקטן הנ"ל בעי נמי כבש, ויל"ע אם אפשר להכליל הכבש אחר כך במוצח הגדול שבנו [שהרחיבו והגדילו הקודם]. מיהו יתכן לבנות המוצח הקטן בקנה המקום המיועד למוצח של ל"ב ומקום הכבש של מוצח זה הוא במקום המיועד למוצח של ל"ב.

מיהו יל"ע הא אין מחנכין מוצח אלא בתמיד של שחר וכדאיתא מנחות מ"ט א' נ' א'. מיהו בחזו"א מנחות ל' ה' כתב דאין הכוונה לקידוש המוצח, דאם כן היאך יקדשו העזרה בשירי מנחה, עי' שבעות ט"ו א', וע"כ יהיה המוצח קדוש בהקטרת הקומץ דמנחה זו ואי בעי תמיד של שחר לקידוש המוצח איך מקטירין הקומץ [וע"ש עוד בחזו"א]. ועל כן כתב שם דהכוונה בענין זה דאין מחנכין אלא בתמיד של שחר הוא לקדר הקרבת התמידים שמתחילים בתמיד של שחר [ולכ' כן נראה בדברי ספר זהר הרקיע להרשב"ץ

צענין חנוכה המזבח שנדפסו בספר המלוות
להרמז"ס אחר השרשים].

לפני שהספיקו היונים לטמא. וז"ל. ויל"ע
בחזו"א הנ"ל.

וקצת קשה לפי זה לשון הרמז"ס פ"א
מתמידין ומוספין הלכה י"ד לענין
חינוך על ידי תמיד של שחר וז"ל "שעדיין
לא קרב עליו כלום". והרי כבר קרב עליו
קומץ המנחה.

ובדברי החזו"א הנ"ל לענין אין מחנכין
המזבח אלא בתמיד של שחר י"ל
קושי הגזרת ארי תענית י"ז זהא דאיתא
שם דאסור לכהן דמשמר לשמות יין כל אותו
היום שמה יבנה בית המקדש ויטרוך לעבוד,
והקשה הגזרת ארי דאס כן לאחר זמן
תמיד של שחר ישתה דבטלה עבודה כל אותו
היום. ולחזו"א שפיר אפשר להקריב קרבנות
אחרים עד למחר בזמן תמיד של שחר.

[וגם יל"ע שם לשונו "מזבח חדש",
דמשמע דדין הוא במזבח חדש,
והרי גם ציטוט משכח"ל למה שכתב שם
בחזו"א לענין חינוך השולחן והמנורה
דאפי' שולחן של משה ומנורה של משה
היה זה ענין חינוך זה צפעס הראשונה
שסידרן שלמה צהיכל, ואם כן דכותה נמי
הוא צעי למיהוי במזבח הנחושת שהוצא
לשילה למ"ד כן וצחים ס"א צ' דהכ"נ
יטרוך חינוך. ועי'].

(דו"ק בגדרי איסור הקרבה לפני תמיד
של שחר (ואחר תמיד של צי
הערביים) לפי שיטת ולשון הרמז"ן צזה
בספר המלוות במלות עשה שהוסיף, מזה
י"א, יעו"ש, ועי' ערכין י"א צ' דהקריבו
אחר שנתצטל התמיד צי"ז בתמוז עולת
נדבה יעו"ש. ודו"ק, וגם לנד"ד). (א.ה.
עיין חי' מנחות צענין תמיד של שחר).

ועי' בספר עזרא ג' ו' דכתיב מיום אחד
לחודש השביעי החלו להעלות עולות
להשם וכו'. יעו"ש בקראי. וז"ל דנגמר
המזבח אז צערב ראש השנה וקידשו אז
העזרה [למ"ד לא קידשה לעתיד לבוא]
צשירי המנחה שהציאו, והתחילו להקריב
התמידין מתמיד של שחר למחרתו צראש
השנה [והיינו עולות דהחלו להעלות
דקרא מיום אחד לחדש השביעי].

ט

בענין מלחמת החשמונאים אי הויא
מלחמת מצוה [בענין איסור רציחה
אי נדחה מפני חילול השם]

(א) מצאנו גדרי מלחמה, רשות ומלוה.
יעוין סוטה מ"ד. ולכ' רק
כעין מה שנתפרש שם כגון מלחמת יהושע
ועמלק או עזרת ישראל מצר, וכן מלחמות
הרשות להרחיב גבול ישראל על פי מלך,
אבל ענינים אחרים לכ' לא מצאנו צהם דין
מלחמה. ונפ"מ יתכן למלות ויתד תהיה לך
וכו' ויד תהיה לך וכו' ועוד דינים.

ויצ"ע להמבואר צירושלמי פ"ד דשקלים
ה"צ דשולחן מעבד המנורה, ועי'
חזו"א ל' ח', אם כן צנס חנוכה שלא היה
שולחן שטימא מסתמא היונים הכל, ול"ע
כעת צזה, אם כן היאך הדליקו אז בתחילה
המנורה ואולי הצריחוהו צשעתו מההיכל

והנה לפי זה במלחמת חשמונאים שהי' לענין קיום התורה לא מנחנו די' עלה דין מלחמה, שאין זה רק לענינים שנתפרשו. וגם ז"ע א"ס היה גדרי התנאים הנדרשים לזה.

(ב) והנה ע"ס ענין מלחמה ל' י"ש בזה חידוש גדול, שכל המצוות פקוח נפש דוחה כל המצוות, ואילו במלחמה איפכא (ואדרבא) הותר ענין זה, ואפי' במלחמת הרשות, ולא חשיב מאדד עצמו לדעת, דזהו מדין מלחמה שנתחדש בתורה. אמנם במלחמת בית חשמונאי, שמסרו נפשם ליהרג, היאך הותר להם לסכן נפשות לזה. ויתכן דהיתה בזה הוראת שעה, אך ל' ל"מ כן.

ובצאנו ברמז"ס עוד ענין מלחמה והוא לענין עיר הנידחת שכתב פ"ד מהלכות ע"ז אחר שז"ד שולחין ודורשין וחוקרין עד שידעו שהודחה העיר, ואחר כך שולחין ז' ת"ח להשיבם בתשובה, וא"ס לא שבו מצוין לכל ישראל לעלות עליהן לצבא וצרין עליה ועורכין עמהן מלחמה עד שתצקע העיר.

והנה מדין מצות לדון דין עיר הנידחת הו"ל ככל המצוות ופקוח נפש דוחה ואפי' ספק פקוח נפש, וכאן א"ס יעשו מלחמה הרי יש סכנה שיהרגו מהם, ומה גורם לחיובם והיתרם בזה. וז"ח. - ענין היתר ליהרג במלחמה שו"ה בחי' מרן רי"ז הלוי על התורה דף ט"ז.

(ג) ואולי י"ל בזה חידוש. על פי גמ' סנהדרין ק"ז א', ואר"י א"ר בקש דוד לעצוד ע"ז שנאמר ויהי דוד בן

עד הראש, ואין ראש אלא ע"ז, פגש חושי הארכי וא"ל וכו' מלך שכמותו יהרגו בנו מוטב שיעצוד ע"ז ואל יתחלל שם שמים צפרהסיא [ולא יתרעמו על מדותיו של הקצ"ה, יעו"ש רש"י].

ובחזו"א סנהדרין סי' כ"ד סק"צ דן בגדרי הע"ז שם אי חשיב כעצוד מאהבה ומיראה דנחלקו בזה. ופירש הגמ' כפשוטה. ומבואר מדברי הגמ' דאיסור ע"ז נדחה מפני חילול השם. [(וכנראה ס"ל דלא מהני כוון ליבו לשמים אכה"ג, ואפי' לומר זאת קודם לפני עדים. ועי'). והוא דין מחודש]. וכן שמעתי ב"ס רבנו החזו"א שאמר כן מאותה גמ' שהותר איסור ע"ז מפני חילול השם.

[וב"ה הגמ' קידושין מ' א' נוח לו לאדם שיעצור עצירה צמח ואל יתחלל שם שמים צפרהסיא שנאמר וכו' והתם אע"ז קאי. (ועיין ילקוט שמעוני על קרא דיחזקאל סס)].

והנה נמצא לפי זה דאיסור חלול השם חמיר מע"ז [ומה שכתב הרמב"ם פ"ה מייסודי התורה דע"ז חמורה מהכל י"ל. ואולי משום דאית בזה חלול השם נמי]. וצורר דפקוח נפש אינו דוחה חילול השם, וכ"ה בתשובות הרי"ד סי' נ"ג. [ועיין במכתב מרן ז"ל הנדפס בקובץ אגרות א' ר"ב. ויל"ע בפירוש רבינו יונה למסכת אבות ד' ד' (ותליא בפירוש דבריו)].

- סנהדרין כ"ז ב' אובלי ד"א, מקבלי דקה מן הנכרים דהוה חילול השם, ואמרינן שם דחיותה שרי. [דומי בזה כתיב, נמ"י]. וי"ל.

- יל"ע ש"ך יו"ד רל"ז ל"ה בשם
היש"ש דשרי כשהוציא התנאי
בלחש. אף דאיכא חילול השם. ויל"ד.

(ד) והנה אי דחי חילול השם לע"ז לכי
דחי גם לאינך עצירות ואפי'
דיהרג ואל יעבור דל"ה כע"ז, (ועי' לענין
רציחה) והראוני דברי רמב"ן סוף פרשת אחרי
מות, יזכירו אותה (גילוי עריות) אחר עבודה
זרה ולפני שפיכות דמים. ויל"ע בסוגיא דסוף
פרק בן סורר ומורה. ולע"כ. ועי' רמב"ן
שמות כ' ג'.

ויתכן דמה שכתבו קמאי צענין ההורגים
עצמם בשעת השמד וכן זולתם
מפחד שלא יעמדו בנקיון הוא משום האי
טעמא דמניעת חילול השם. (ועיין שלא
בשעת השמד).

והנה דין זה יתכן גם למנוע חילול השם
דאחרים, וצ"ע רמב"ן שמות ל"ז כ"ז
עצרו ושוצו וכו' והרגו וכו' כתב דהיה שם
הוראת שעה לקדש השם כי מי התרה בהם.
וכל זה לקידוש השם אבל למנוע חילול השם
י"ל דלא היתה הוראת שעה.

ובצ"ע צ"י שלמען הרוג את
עובדי הצעל עשה יהוא תקרובת
לצעל. יעו"ש. [וע"ש מצודות]. ומיהו יתכן
שלא יעצוהו אחר כך. - העירוני מגמ'
יבמות ע"ט א' שהרגו בני שאל מטעם
חילול השם. וי"ל. (ויל"ע בהלכות שמחות
למהר"ם מרונבורג סי' פ"ט ודו"ק. ויל"ע
במאמר קידוש השם להרמב"ם, ולע"כ).

(ה) ולפי זה י"ל דבכל הנך נמי הו"ל
מניעת חילול השם. דהינו מה
שהעבירו על הדת בזמן יונים, שנתחלל שם

שמים עי"ז, וכן צעיר הנדחת שיש עיר
שעובדת ע"ז, וכן יתכן שהיה זה מה שיצאו
בימי יהושע לנצח על צ"ג וצ"ר שצנו מזבח,
שגם זה היה חילול השם. ועל כן שרי
וחייבים למסור הנפש עבור זה שהרי אפי'
רציחה הותרה משום כך. ודו"ק.

(ו) ואמנם צבית הלוי ח"צ (דרוש י"ג)
פירש הגמ' הנ"ל בצנהדרין
צענין אחר, דהכוונה שצקש להשתחוות
לשמים במקום שהיה ע"ז ועי"כ יסדרו
שעבד ע"ז. ואייתי לה סוגיא דצנהדרין
ס"א, דחזא אנדרטא והשתחוה לה דבלא
קבלה עלה באלוה לאו כלום הוא, [ואף
בידע שהיא ע"ז], (ועי' רש"י שם, ואפי'
היה יודע וכו'). [ועי' תוס' רבינו פרץ בספר
חמרא וחיי דף ס"ה ד"ה הואיל, ומדע
דאמרין לעיל אי קסבור צ"ה היא וכו' הא אם
יודע שהיא ע"ז וכו', יעשה"ט. ודו"ק].
ויל"ע במשתחוה לפני הפסל ממשי.

ואם כן אין כאן ענין דע"ז אלא חילול
השם, וסדר דוד המלך ע"ה דעדיף
למעט בחילול השם. אבל ע"ז ממש לא
הותרה. ולפי זה אין מקור מהגמ' הנ"ל לדין
זה. ומיהו לשון הגמ' צקש דוד לעבוד ע"ז,
ואולי משתחוה לפני הפסל ממש שאני. וצ"ב.

ובעיקר הדבר המהרש"א בחדושי אגדות
פירש הגמ' שם צענין אחר, ולפי
זה אין לזה שייכות לענין ע"ז.

- במלחמות חשמונאים יל"ע בלשון
הרמב"ם. - העירוני דאם

נהרגים ע"י יהרג ואל יעבור הו"ל כזר
הזורר [ויל"ד בגדרי המלחמה בזה בלא
מלך ויל"ע רמב"ם].

- מלחמות ישראל צני צנימין לכ' דכותה
היא [ויל"ע במשפט החרם
לרמז"ן וצפירוש התורה שלהי ויקרא].
ו"ע בקראי היטב ול"ע. (אף שצני צנימין
התחילו לכ' הוה תליא בישראל).

,

בענין טהרת פך השמן

בגמרא דף כ"א ז' איתא דכשגזרה
מלכות בית חשמונאי ונלחוס
דקו ולא מנאו אלא פך אחד של שמן שהיה
מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה צו אלא
להדליק יום אחד נעשה צו נס וכו'.

ובתוס' שם כתבו וז"ל אם כבר גזרו על
הנכרים להיות כזים (וזז מטמא
בהיסקט), צריך לומר שהיה מונח בחותם
בקרקע שלא הסיטו הכלי. ע"כ.

ובספר ראש יוסף להפרי מגדים כתב ויש
לראות מה שכתבו דגזרו כזים
וכו' והא ספק טומאה דרבנן ספקו טהור,
כנראה מפסחים בספק משקין. והיינו
דחתום' משמע דצעי דודאי לא נגעו בהם,
ולמה לי הא גם בספק טהור.

ועיקר הדיוק יש לומר דה"י בכלל גודל
הנס שגם ספק טמא לא היה אלא
טהור דודאי גמור, ולא הותרו לספק
טומאה דרבנן טהור.

אך עיקר קושיית הפרי מגדים ז"ע
דמשנה ערוכה היא במסכת טהרות
פ"ד משנה י"א דדבר שהוא אצ הטומאה
מדברי סופרים ספקו טמא, ועכו"ם אצ
הטומאה הם, וכ"ה בפירוש ר"ש בטהרות

שם, כגון בית הפרס וצגדי ע"ה ועכו"ם
דמטמאים כזים לכל דצריהם. ע"כ.

אמנם לכ' יש לדון בדבר דנהי דספקו
טמא מ"מ נפ"מ יש דדבר לענין
הדלקת נרות של המקדש. והיינו על פי מה
שהקשה הפרי חדש ריש הלכות חנוכה דמה
איכפת לן שנטמאו השמנים הרי קיי"ל
דטומאה דחויה צליצור, וגם בהדלקת נרות
דמקדש כן הוא וכמו שכתב הרמז"ס.

ועי"ש שדן בזה דכיון דלא הותרה רק
טומאת מגע ולא טומאת זיבות אם
כן אחי שפיר. והיינו דס"ל להפרי חדש
דמגע זצ כז. ואמנם קשה להצין מה צין
נוגע בזצ לנוגע במת או בשרץ [אמנם לענין
מת אפשר לומר על פי מה דאיתא בספרי
דהמת מטמא ואינו טמא. ויש להאריך
בזה], מ"מ מייחו עלה האחרונים [עי' ספר
מנח"צ בהלכות חנוכה והאור שמח פ"ז
מקרבן פסח] מירושלמי פסחים דמגע זצ
כז ולא הותר צליצור [מיהו יש שם פירוש
אחר]. (אלא שבמנח"צ ס"ל לחלק צין מגע זצ
אדם למגע זצ בקדשים. וז"ע שם בכל דצריו).

והאור שמח מיייתי מירושלמי דאיתא שם
דאוכלין ומשקין שנגע בהם
מזרע משתלחין חוץ לג' מחנות דמוכח
דיש לנוגע מטומאת המטמא, (עוד מיייתי
לענין טומאת משכב ומושב דז דס"ל לר"ש
בתוספתא דכלים דמשתלחין חוץ לצ' מחנות).

והגה נחלקו קמאי לענין ספק טומאה
ברשות היחיד אי נזיר מגלח עליה
וכן אי חייב עליהן על טומאת מקדש
וקדשיו, דדעת התוס' נזיר נ"ז ובשזעות
י"ט דנזיר מגלח וחייב בהם על טומאת

מקדש וקדשיו, ומהרמז"ס מדייק הגר"ת, וכמובא בשמו בכתבים, דפטור.

ובייתי עלה הגר"ח פלוגתא בירושלמי אי דיינין לה דדין ודאי או נותנין עליו חומרי טומאה וטהרה. ואסברה לה הגר"ח דהיינו טעמא דמ"ד נותנין עליו חומרי טומאה וטהרה אף דספק טומאה ברשות היחיד הוה דין ודאי משום דדין ספק טומאה ברשות היחיד הוא רק על טומאתו אבל לא דיינין ליה כודאי נגע, ועל כן אין נזיר מגלח עליו דבעי נגיעה בעצמו של מת.

והנה דין זה הוא כאמור גם לגבי טומאת מקדש וקדשיו, ועדיין בעי ביאור דאף דהלכה היא דכל שאין הנזיר מגלח עליו אין חייבין עליו על טומאת מקדש וקדשיו לכ' שייך רק כשעצם הטומאה אין הנזיר מגלח, כגון רובע קב עצמות ורביעית דם, אבל כאן הרי עצם הטומאה הנזיר מגלח עליה רק יש כאן דין בספק טומאה ברשות היחיד דלא חשיב כנוגע בטומאה (ובנזיר אין מגלח אלא אם כן נוגע בעצמו של מת), אבל עצם הטומאה אית ציה. וי"ל, וע"כ צריך לומר דגם בזה אמרינן דרק כשטמא טמא מחמת ודאי נגע חייב על טומאת מקדש וקדשיו ולא כשהוא מדין ודאי דספק טומאה ברשות היחיד.

ואף שאין נראה דספק טומאה ברשות היחיד הוא טומאה מחודשת, וכלשון הנראה בספר אחיעזר חלק אבן העזר סי' ה', ויש לדון בזה, וכ' במק"א (א.ה. עיין ח' יבמות סימן ה' אות א'), מ"מ אכתי י"ל דאף שהוא דין בהנהגה (ולא כמו בסוטה שהוא

איסור גם אם לא נטמאה ויש לדון בזה) אמרינן בזה כעין דין פלגינן, דכל שנוגע לחומרת הטומאה המיוחדת שיש במגע במת עצמו לא אמרינן בזה דין ספק טומאה ברשות היחיד, ואכתי ז"ב.

והנה אי נימא כהנ"ל דמפלגינן בין עצם הטומאה לחומרת הטומאה המיוחדת (שפסקה במגע דמטמא עצמו). אולי י"ל כה"ג גם לענין דין מגע זב דהוא כזב, דזה רק כשנוגע בזב עצמו, אף לענין ספק טומאה ברשות היחיד לא חשבינן ליה כנוגע בזב עצמו ממש, ואף דטומאה איכא, מ"מ חומרא מיוחדת דמגע זב כזב ליכא. וצדין אוכלין ומשקין של מזורע דמייתי האור שמח מירושלמי דמשתלחין חוץ לג' מחנות, כשיש ספק טומאה ברשות היחיד לא יהא דין שילוחן אלא מספק. ועי' [מיהו דעת הרמז"ס בפירוש המשנה פ"ו דטהרות דליכא דין ספק טומאה ברשות היחיד במזורע].

ולפי זה אתי שפיר נד"ד, דמדין ספק טומאה ברשות היחיד לא דיינין ליה כמגע זב רק דטמא בעלמא, ודאי לה ציצור [ומיהו לא דמי לנידון הנ"ל, ויש לחלק].

ובידיהו יש לדון דאכתי מדין ספק יהא אסור, וכמבואר בירושלמי הנ"ל דנותנין לו חומרי טומאה וטהרה. ובעלמא מצינו דספק טומאה ברשות היחיד תרי דיני אית ציה, דין ודאי, וכשאי אפשר לדון דין ודאי דיינינן דדין ספק ולא מוקמינן אחזקה [עי' מהר"ם מלוצלין חולין י' ז' ותוס' נזיר כ"ז א' ושם שמעתא א' י"ז וכעת ל"ע]

שכבר נגזר עליה אז טומאה. וצתוס' מייטו מירושלמי דמלאו גלגלתו של ארונה היבוס' תחת המזבח.

והשתא י"ל דלטעממיהו, דטומאת ע"ז דאליבא דר"ע בשבת הו"ל כטומאת זב (הוספה). לפי מ"ש כעת בגליון תוס' סנהדרין שם לא שייך דטומאת עצודה זרה כעין זב יכול ליטהר זו ציוס), ולכן לא מצי הירושלמי לומר דזו הייתה הטומאה, דזו לא הותרה ציצור, ומש"כ לגמ' דילן אינו כן, ולכך שפיר י"ל דהיה טומאת עצודה זרה. ע"כ.

ולב' יס להוכיח דגם גמ' דילן ס"ל כן דבגמ' יצמות ח' א' איתא דעולא דס"ל דהואיל ואישתרי אישתרי הוא רק כאשר הכיון דאישתרי קדם לאיסור שאנו רואים להחיר מחמתו אבל אם קדם האיסור לא אמרינן כיון דאישתרי אישתרי.

והגה בזבחים ל"ז ב' איתא אמר רב יוסף קסבר עולא רובן זבין ונעשו טמאי מתים הואיל והותרו לטומאתן הותרו לזיבתן, א"ל אביי מי דמי טומאה אשתראי זיבה לא אישתראי [ופירש רש"י טומאה אישתראי שצאה אחרונה זיבה ראשונה עומדת במקומה, ולא דמי למזורע דהתם איכא למימר מיגו דקמייתא ל"ה אסירא ליה צתרייתא לא חמירא לן מקמייתא שהרי טמא היה ומותר אבל הכא כי הוא זיבה גרידתא הא אסירי השתא דאיתוספתא טומאה עלייהו לא אישתרו להו. ע"כ].

ולב' היכי ס"ד דיתכן דיהא מותר גם כשקדמה זיבה לטומאת מת, והרי כל זב נוגע בעצמו ואית ליה נמי מגע זב, ואם

י"ל דטומאה דרבנן אף שהוא אז הטומאה ומחמירינן בספקה וכו"ל, היינו רק כשהנידון הוא ודאי ולא כשהנידון הוא ספק, דאז הדרינן לכלל דספיקא דרבנן לקולא. (ואף דלכ' אין דין ודאי בלא דין ספק שעליו יחול דין הודאי מ"מ צדין דרבנן מחלקינן בזה).

ומצינו כעין זה בהאי דינא דספק אז הטומאה בדרבנן דמקילינן בספק טבילה דאז הטומאה דמקילינן ביה כי היכי דמקילינן בכל ספק טבילה בטומאה דרבנן [ומיהו נחלקו בזה תנאי, והכוונה למ"ד דספק טבילה בטומאה דרבנן טהור] וכמו שהוכיח כן בחזו"א טהרות מקואות תנינא י' א' מדברי ר"ש בזה.

והשתא אחי שפיר דאי הוה ספק הסיט הוה דחי לה דין ציצור דאיכא נמי צמנורה, (ומש"כ שאר השמן שנטמא על ידי הגויים בתורת ודאי אי אפשר להדליקו דמגע זב כזב), ומ"מ כמו שנתבאר לעיל דגודל הנס היה דנמא טהור ודאי ולא הוצרכו לזה.

והגה צמנח"צ ובאור שמח דנו אי גמ' דידן פליגא על הירושלמי, ובאור שמח מיייתי לה ראיא דפליג. ונע"ש.

[הוספה מביק"א. ולכ' י"ל לפי זה דאזלי לטעממיהו. דבגמ' סנהדרין י"ז א' אמרינן דחזקיה המלך עיבר השנה מפני הטומאה וציקש רחמים על עצמו. ולמ"ד אחד בגמ' שם משום דטומאה הותרה ציצור. ואין צריך לעבר משום כך. והנה ברש"י מבואר דהיתה טומאת עצודה זרה

כן תמיד יהיו מותרים הזבים דאית להו
מגע זכ נמי.

ובי תימא דזכ הנוגע בעלמו אינו טומא
טומאת מגע זכ, ומדין שבעא ליה
טומאתו, אכתי תקשה לשיטת הר"ש בתוס'
מנחות כ"ה א' דנוגע בעלמו שאני [ואריך
להזין הסברה בזה].

ואם כן נפל צדירה דין זבים שלא הותרו
בציבור, דהא הוה נמי מגע זכ, ואת"ל
מגע זכ לאו כוז דמי והו"ל כטמא שרץ הרי
טומאה זו תותר בציבור ונימא בזה הואיל
והותר לטומאת מגען הותרו נמי לטומאת
זכ. וע"כ דגם לחלמודין מגע זכ כוז דמי
ולא הותר בציבור.

יא

הערות במשנה ברורה (סי' תרע"ב
תרע"ג)

סי' תרע"ב. פק"ב. ש"א יהי' לו פנאי.
עי' בזה ל' פנאי והדליק [ועי' מחצית
השקל ס"ק א'], ויל"ע לשיטת רש"א ור"ן
שאפשר להקדים. ודו"ק לענין שיכבה
ידליק עוד פעם וגם בצרכה. - עי' פמ"ג
דבשעת הדחק הוה זמנה ויל"ע שם. - עי'
באור הלכה ד"ה ובלבד, ואם כן כבחה
ככה"ג שהיה יכול להדליק בזמנה, והיינו
למחצית השקל, לכ' ודאי דלא יא. - יל"ע
גדרי כבה מזיד, וככה"ג, ול"ע.

- יל"ע בשו"א טרוד אך יש לו שליח
שדליק בזמנה מהו. [ויחכן דכיון
דאיהו לא מצי לאדלוקי בזמנה חשיב השתא
כזמנה. ועי' פמ"ג].

פק"ד. אין לו אלא מעט שמן, דו"ק למה
שכתב צביאור הלכה לקמן ס"ב
ד"ה כזה דמי שאין לו שמן כשיעור הזה
ידליק בלא צרכה, מהו לאופן זה שמדליק
מפלג המנחה. ועי' לענין ערב שבת, ועי'
מש"כ לקמן על שער הציון סי' תרע"ג ל'.

באור הלכה ד"ה א. שהיא
מדאורייתא. וקדים דאורייתא
לדרבנן [ונחלקו בזה אחרונים אי קדים
דאורייתא לדרבנן, עי' שאגת אריה סי' ב'
(ד"ה עוד וכו' שפ') צמה שנחלק שם עם
הפרי חדש, ועי' ח' רע"א לשו"ע אור"ח
ריש סי' ז', ולענין ראית השאגת אריה
מריש פרק אלו דברים יל"ע בל"ח שם].
- יל"ע בגדרי קדימה כשהאיחור בשני
[שיש לראשון מעלה להקדימו] לאו שפיר
דמי מעיקר הדין וכו'. - עי' לשון אינו
כדאי.

סי' תרע"ג. פ"ב. בשוגג. עי' אי נאסר
השמן בכיבה במזיד. [עי' למ"ד כבחה
זקוק לה]. וכל"ע. - עי' ספר צית הלוי
ד"ה כבחה, ודו"ק.

פ"ק כ"ז. והאחרונים כתבו דראוי
להחמיר לחזור ולהדליקה וכו'.
בל"ע. כבה נר אחד יש לעיין אי סגי
בנר ב', ועי' צית הלוי ד"ה והנה עיקר,
ואי לא סגי אם כן אי צעי להחמיר
בהידור צריך לכבות הצ' ולחזור ולהדליקה
[עיין דין הידור כשכבה הא']. ועי' באור
הלכה לעיל ד"ה אם כבחה וצמה שכתוב
עליו (להלן). ובערב שבת דחיישין מעיקר
הדין לדעת הט"ז אין לכבות לכ' הצ'
דיואז בו ובכך עליו [וכ"ע בט"ז], ועי'

כן בשם הגרי"ז ז"ל]. ולכ' משמע מהגמ"י דיתכן דבתוך הזמן לא ניבעי שום שיעורא, ועי' הגהות הגרצ"פ לשו"ע תרע"ג על ט"ז ס"ק ה'.

ולענין עיקר דברי הגמ"י, כמדומה, אם ניתן להאמר, נתחלפו השורות, ונריך לומר אחר התיבות "כשני הלשונות" אבל ר"י כתב וכו', ואחר התיבות "עמוד השחר" ז"ל וכן כתב הראצ"ה. - ועי' פמ"ג בשם ר"י.

בה"ל ד"ה אם. ועי"כ אם כבתה קודם שהשליש ההדלקה וכו'. משמע גם הנר הראשון, ודו"ק. וכן נראה כמדומה מדברי הגרע"א בשו"ת תנינא סוף סי' י"ג, יעו"ש.

בא"ד. אפילו בבו כו"ם. כמדומה דיס בזה דין מהדרינן, ול"ע כעת. - כזה בשוגג לכ' לא חיישין למהרש"ל [לחיוצא] דפליג [בזה נמי] ארשב"א [מעיקר הדין]. ויל"ע באליה רבה ובפמ"ג [ועי' ב"ת, ויל"ע שם].

יב

הערות בספר בית הלוי על התורה לחנוכה

ד"ה שם בגמ' גם בנותן לתוכן שמו. בנימוחו. וכן עיין הלשון להלן, ונריך, כהנ"ל, תיקון.

ד"ה ועוד. אור הנר חשוך וחלוש. עי' הרשום להלן ד"ה והנה לכאורה.

ד"ה והנראה. עי' לקמן ד"ה אמרוה רבנן.

בית הלוי הנ"ל, וידליק הא' שכבה. [ולדעת התרומת הדשן יהא לו נר החומרא בשני].

שער הציזן פ"ק ל'. עי' באור הלכה לעיל סוף סי' תרע"ב צמי שאין לו כשיעור, ועי' הטעם בפמ"ג, ולפי זה לכ' מהאי טעמא נמי שפיר דמי רוח, ודו"ק. ועי' בפמ"ג בפנים. וע"ע לענין כיבה מויד [עי' שער הציון לקמן ל"ב] דהכי נמי ומה"ט דדילמא לא צעינן שיעור. ועי' בפמ"ג בפנים [באשל אברהם י"ב]. ול"ב. ועי' אליה רבא.

ועיקר ספקו דהפמ"ג לכ' ז"ב. [ולכ' במדליק בתוך זמן דתרמודאי ע"כ שאני. ויל"ע בפרי מגדים בפנים. ודו"ק בסוגית הגמ', ויל"ע בהגהות הגרצ"פ, ועי' לענין ערב שבת].

ועי' שו"ת רע"א מהדורה תנינא סי' י"ג דלכ' משמע דס"ל דבפחות מכשיעור לא יא' בתורת ודאי. וכ' עוד בסוגית הגמ', ובמש"כ לעיל יש לדון זו. ול"ע כעת.

וצי"ע בתשובת הראצ"ה שהועתק חלקה בראצ"ה סי' תתמ"ג, ולכאורה משמע שם דסגי בנרות קטנים פחות מכשיעור אף בתוך הזמן. עוד יל"ע בהגמ"י פ"ד אות ב' בדעת הרמב"ם ובדעת ר"י.

העתק הרשום על דבריו. וכן כתב הראצ"ה וכו'. מאי וכן, וגם לענין שיעורא לרמב"ם יש לדון [ברמב"ם נראה לכאורה דמדליק בתוך הזמן לא צעי שיעורא רק עד סוף הזמן. (הוספה. שו"ר